

Kommenteret straffelov

Speciel del 12. udgave

Med kommentarer af

Thomas Elholm

Lasse Lund Madsen

Hanne Rahbæk

Jens Røn

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Kommenteret straffelov

Speciel del

Thomas Elholm, Lasse Lund Madsen,
Hanne Rahbæk og Jens Røn

Kommenteret straffelov

Speciel del

12. omarbejdede udgave

Lovbekendtgørelse nr. 1851 af 20. september 2021
af Straffeloven af 15. april 1930
med senere ændringer

Kap. 12-29 (§§ 98-306)

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2022

*Thomas Elholm, Lasse Lund Madsen,
Hanne Rahbæk og Jens Røn*
Kommenteret straffelov – Speciel del

12. udgave, 1. oplag

© 2022 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Marianne Tingkov
Tryk: Clemensstrykkeriet, Viborg

Printed in Lithuania 2022
ISBN 978-87-574-4704-0
E-bog ISBN 978-87-7198-651-8

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	17
Kapitel 12. Landsforræderi og andre forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed	19
§ 98. Angreb mod statens integritet og suverænitet	21
§ 99. Krænkelse af de øverste statsmyndigheders bestemmelsesfrihed ved udenlandsk bistand	23
§ 100. Tilskyndelse til fjendtlighed mod staten eller til fremmed indblanding	24
§ 101. Femte kolonne-virksomhed	25
§ 101 a. Tilslutning til fjendtlig væbnet styrke	26
§ 102. Anden bistand til fjenden under krig eller besættelse	33
§ 103. Misligholdelse af visse kontrakter i anledning af krig eller krigstrussel	36
§ 104. Erhvervsmæssigt samarbejde med fjendtlig krigs- eller besættelsesmagt	37
§ 105. Krænkelse af danske myndigheder ved udnyttelse af forbindelse til besættelsesmagt mv.	39
§ 106. Diplomatsk landsforræderi	39
§ 107. Spionage	40
§ 108. Anden ulovlig efterretningsvirksomhed	42
§ 109. Kvalificeret krænkelse af tavshedspligt i offentlig tjeneste og hverv	45
§ 110. Dokumentfalsk mv. af betydning for statens sikkerhed eller rettigheder i forhold til fremmede magter	46
§ 110 a. Ulovlig fotografering eller anden gengivelse af visse militære anlæg og forhold mv.	47
§ 110 b. Neutralitetskrænkelser mod den danske stat	48

Indholdsfortegnelse

§ 110 c. Strafforhøjelse for overtrædelse af bestemmelser uden for straffeloven vedrørende statens forsvar mv.	49
§ 110 d. Strafforhøjelse for visse angreb mod fremmed statsoverhoved mv.	51
§ 110 e. Offentlig forhånelse af fremmed nation mv.	52
§ 110 f. Påtale vedrørende forbrydelserne i kapitel 12	53
Kapitel 13. Forbrydelser mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder, terrorisme mv.	55
§ 111. Handlinger, der sigter til at forandre statsforfatningen	56
§ 112. Kongedrab	57
§ 113. Angreb mod Folketingets sikkerhed og frihed mv.	57
§ 114. Terrorismen	59
§ 114 a. Andre terrorlignende handlinger	68
§ 114 b. Finansiering af terrorvirksomhed	71
§ 114 c. Hvervning til terrorisme	74
§ 114 d. Træning, instruktion og anden oplæring til terrorisme mv.	77
§ 114 e. Fremme af terrororganisations virksomhed	80
§ 114 f. Anden deltagelse i eller væsentlig økonomiske støtte til visse grupper	84
§ 114 g. Anden deltagelse i ulovlig militær organisation eller gruppe	85
§ 114 h. Spredning af masseødelæggelsesvåben	85
§ 114 i. Modtagelse af økonomisk støtte fra en terrorgruppe	87
§ 114 j. Forbud mod indrejse i visse konfliktområder	88
§ 115. Strafforhøjelse for visse forbrydelser mod danske statsoverhoveder	90
§ 116. Hindring af valg til Folketinget mv.	91
§ 117. Utilbørlig påvirkning af valg til Folketinget mv. ...	93
§ 118. Visse handlinger foretaget med det formål at øve indflydelse på offentlige anliggender	94
§ 118 a. Påtale vedrørende §§ 111-115 og 118	95
§ 118 b. (Ophævet)	96

Kapitel 14. Forbrydelser mod den offentlige myndighed mv.	97
§ 119. Vold eller trussel mod personer i offentlig tjeneste eller hverv	98
§ 119 a. Chikane af personer i offentlig tjeneste eller hverv	110
§ 119 b. Angreb med genstande på personer i offentlig tjeneste	113
§ 120. Undladelse af at efterkomme påbud ved opløb, hvor overtrædelse af § 119 finder sted	114
§ 121. Verbale overfald på personer i offentlig tjeneste eller hverv	116
§ 122. Aktiv bestikkelse	120
§ 123. Påvirkning af vidner	124
§ 124. Hindring af straffuldbyrdelse mv.	127
§ 124 a. Straf for overtrædelse af forbud	133
§ 125. Unddragelse af strafforfølgning/tilintetgørelse af bevismateriale	135
§ 125 a. Overbygningsbestemmelse – menneskesmugling .	137
§ 126. Hærværk på segl eller mærke anbragt ved offentlig foranstaltninger mv.	139
§ 127. Unddragelse af værnepligten	140
§ 128. Hvervning til fremmed krigstjeneste	142
§ 129. Ubertrettiget offentlig meddelelse om valghandlinger og stemmeafgivning mv.	143
§ 129 a. Misbrug af mødeoffentlighed mv.	146
§ 130. Udøvelse af offentlig myndighed, der ikke tilkommer den pågældende	147
§ 131. Foregivelse af offentlig myndighed mv.	148
§ 132. Retsstridig benyttelse af kendetegn mv., der er forbeholdt offentlig myndigheder mv.	151
§ 132 a. Deltagelse i ulovlig forening	153
§ 132 b. Opholdsforbud mv. for personer tilknyttet en forbudt eller opløst forening	155
Kapitel 15. Forbrydelser mod den offentlige orden og fred	159
§ 133. Farligt opløb	159
§ 134. Ufarligt opløb	161
§ 134 a. Deltagelse i slagsmål på offentligt sted eller grov ordensforstyrrelse	162
§ 134 b. Maskeringsforbud	165

§ 134 c.	Tildækningsforbud	167
§ 135.	Falsk alarm	168
§ 136.	Offentlig tilskyndelse til forbrydelse mv.	170
§ 137.	Forhindring af offentlig sammenkomst mv.	174
§ 138.	Farefremkaldelse på grund af beruset tilstand	176
§ 139.	Krænkelse af gravfreden og usømmelig behandling af lig mv.	178
§ 140.	(Ophævet)	179
§ 141.	Pligt til anmeldelse eller forebyggelse	179
§ 142.	Hjælpepligt	182
§ 143.	Overtrædelse af meldepligt mv.	182
Kapitel 16.	Forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv mv.	185
§ 144.	Passiv bestikkelse	189
§ 145.	Privat vinding for tjenestehandling, skat eller afgift, som ikke skyldes	192
§ 146.	Uretfærdighed ved en sags afgørelse eller behandling	193
§ 147.	Ulovlige midler til at opnå tilståelse, forklaring eller tvangsindgreb	194
§ 148.	Formalitetfejl	195
§ 149.	Fangeundvigelse mv.	196
§ 150.	Stillingsmisbrug/tvang	198
§ 151.	Medvirken til underordnedes forbrydelse	198
§ 152.	Overtrædelse af tavshedspligt	199
§ 152 a.	Tavshedspligt – opgaver, der udføres efter aftale med offentlig myndighed	206
§ 152 b.	Tavshedspligt – offentlig beskikkelse	207
§ 152 c.	Tavshedspligt – medhjælper	209
§ 152 d.	Udnyttelse af brud på tavshedspligten	209
§ 152 e.	Undtagelser til tavshedspligten	212
§ 152 f.	Påtaleregler for tavshedspligtsreglerne	213
§ 153.	(Ophævet)	214
§ 154.	(Ophævet)	214
§ 155.	Tjenestemisbrug	214
§ 156.	Tilsidesættelse af tjenesteplichter mv.	217
§ 157.	Tjenesteforsømmelse mv.	219
§ 157 a.	Skærpede omstændigheder – tortur	221
§ 157 b.	Udenlandsk eller international offentlig tjeneste .	224

Kapitel 17. Falsk forklaring og falsk anklage	227
§ 158. Falsk forklaring for retten	228
§ 160. Grov uagtsom falsk forklaring	240
§ 161. Falsk erklæring på tro og love til offentlig myndighed mv.	240
§ 162. I øvrigt urigtig pligtig erklæring	242
§ 163. I øvrigt til brug i retsforhold afgiver urigtig forklaring eller uden at have viden om forholdet ..	246
§ 164. Urigtig oplysning med forsæt til uskyldig sigtes mv.	251
§ 164 a. Undlader at oplyse om uskyldig sigtet mv.	255
§ 165. Falsk anmeldelse	256
Kapitel 18. Forbrydelser vedrørende betalingsmidler	259
§ 166. Pengefalsk	261
§ 167. Udgivelse af falske penge	262
§ 168. Formodet falske penge	264
§ 169. Genstande som ligner penge eller visse værdipapirer	265
§ 169 a. Falske elektroniske penge	266
§ 170. Uautoriserede betalingsmidler	267
Kapitel 19. Forbrydelser vedrørende bevismidler	269
§ 171. Dokumentfalsk	269
§ 172. Straffen for dokumentfalsk	286
§ 173. Dokument med svingagtigt opnået underskrift	287
§ 174. Dokument brugt vedr. en anden person end den rette	288
§ 175. Urigtig erklæring i offentlig dokument eller bog mv.	290
§ 176. Genstande, som uberettiget er forsynet med stempel eller mærke	294
§ 177. Uægte stempelmærker mv.	296
§ 178. Bortskaffelse af tjenligt bevismiddel	297
§ 179. Falske skelsten mv.	298
Kapitel 20. Almenfarlige forbrydelser	301
§ 180. Brandstiftelse med livsfare eller omfattende ødelæggelse	304
§ 181. Anden brandstiftelse	308

Indholdsfortegnelse

§ 182.	Uagtsom brandstiftelse	313
§ 183.	Sprængning mv. med subjektivt overskud	314
§ 183 a.	Kapring af fly, skib mv.	317
§ 184.	Anden forstyrrelse af sikkerheden ved transportmidler	320
§ 185.	Undlader efter evne at afværge en række ulykker ..	321
§ 186.	Forårsagelse af alvorlig mangel på drikkeligt vand	322
§ 187.	Forgiftning af fødevarer mv.	323
§ 188.	Udbredelse af sundhedsfarlige varer	325
§ 189.	Uegnede eller farlige lægemidler	326
§ 190.	Tilsvarende fare for husdyr	327
§ 191.	Narkotikaforbrydelser	327
§ 191 a.	Dopingmidler	338
§ 192.	Overtrædelse af love om smitsomme sygdomme ..	340
§ 192 a.	Våbenbesiddelse mv. under særligt skærpende omstændigheder	341
§ 192 b.	Radioaktive stoffer	355
Kapitel 21.	Forskellige almenskadelige handlinger	361
§ 193.	Forstyrrelse af samfærdselsmidler, kommunikation mv.	361
§ 194.	Ødelæggelse af offentlige mindesmærker	365
§ 195.	Forfalskede levnedsmidler	365
§ 196.	Særlige overtrædelser af miljølovgivningen	366
§ 196 a.	Overbygningsbestemmelse – handel med vilde dyr og planter	369
Kapitel 22.	Betleri og skadelig erhvervsvirksomhed	371
§ 197.	Betleri	371
§ 198.	(Ophævet)	375
§ 199.	(Ophævet)	375
§ 200.	(Ophævet)	376
§ 201.	(Ophævet)	376
§ 202.	(Ophævet)	376
§ 203.	Hasardspil og væddemål	376
§ 204.	Lokaler mv. til hasardspil	380
§ 205.	(Ophævet)	381
§ 206.	(Ophævet)	381
§ 207.	(Ophævet)	381

Kapitel 23. Forbrydelser i familieforhold	383
§ 208. Bigami	383
§ 209. (Ophævet)	386
§ 210. Blodskam	386
§ 211. (Ophævet)	388
§ 212. (Ophævet)	388
§ 213. Vanrøgt af ægtefælle eller børn	388
§ 214. (Ophævet)	391
§ 215. Unddrager børn andens forældremyndighed	391
§ 215 a. Genopdragelsesrejser	396
Kapitel 24. Seksualforbrydelser	399
§ 216. Voldtægt	405
§ 217. Flyttet til § 216	421
§ 218. Samleje med sindssyg eller mentalt retarderet	421
§ 219. Ved kriminalforsorgen, politiet mv. ansatte personers samleje med frihedsberøvede	423
§ 220. Samleje med særligt udsatte »klienter«	426
§ 221. Samleje ved forveksling med en anden	427
§ 222. Samleje med barn under 15 år	429
§ 223. Samleje med betroet person under 18 år	433
§ 223 a. Flyttet til § 224	436
§ 224. Medvirken til betalt samleje med person under 18 år	437
§ 225. Andet seksuelt forhold end samleje	439
§ 226. Pornografi med person under 18 år	442
§ 227. Medvirkende og tilskuere til unges pornografiske optræden	445
§ 228. Strafbar uagtsomhed ved en række seksualforbrydelser	447
§ 229. (Ophævet)	448
§ 230. (Ophævet)	449
§ 231. (Ophævet)	449
§ 232. Blufærdighedskrænkelse	449
§ 233. Rufferi mv.	455
§ 233 a. Utilbørligt at formå en til at have seksuelt forhold til en kunde	460
§ 234. Salg af pornografisk materiale til unge under 16 år	461

§ 235.	Udbredelse, besiddelse eller køb af pornografiske visuelle gengivelser til unge	462
§ 235 a.	(Ophævet)	469
§ 236.	Opholds-, bolig-, besøgs- og kontaktforbud	469
Kapitel 25.	Forbrydelser mod liv og legeme	479
§ 237.	Manddrab	481
§ 238.	Barnedrab	485
§ 239.	Drab efter begæring	486
§ 240.	Aktiv dødshjælp	489
§ 241.	Uagtsom manddrab	491
§ 242.	(Ophævet)	498
§ 243.	Psykisk vold	499
§ 244.	Ordinær vold	504
§ 245.	Kvalificeret vold	515
§ 245 a.	Omskæring af kvinder	522
§ 246.	Særlig grov vold eller særlige alvorlige følger	524
§ 247.	Straffeforhøjelse: Gentagene lovovertrædelse	530
§ 248.	Vold under slagsmål	533
§ 249.	Uagtsom legemsbeskadigelse	534
§ 250.	Tilsidesættelse af hjælpepligten	538
§ 251.	Fareforvoldelse mod barn	542
§ 252.	Udsættelse af andre for livsfare	543
§ 253.	Passivitet i nødsituationer	551
§ 254.	Overlevering af våben til umyndige mv.	556
§ 255.	(Ophævet)	557
§§ 256-259.	(Ophævet)	557
Kapitel 26.	Forbrydelser mod den personlige frihed	559
§ 260.	Ulovlig tvang	559
§ 260 a.	Forbud mod religiøse vielser af mindreårige	566
§ 261.	Frihedsberøvelse	567
§ 262.	(Ophævet)	572
§ 262 a.	Menneskehandel	572
Kapitel 27.	Freds- og ærekrænkelser	581
§ 263.	Meddelelseshemmelighed mv. (Brevhemmelighed)	582
§ 263 a.	Uberettiget adgang til et informationssystem	590
§ 264.	Husfredskrænkelser	593

§ 264 a. Uberettiget fotografering	599
§ 264 b. (Ophævet)	602
§ 264 c. Efterfølgende medvirken	603
§ 264 d. Videregivelse af meddelelser mv. af privat karakter	604
§ 265. (Ophævet)	611
§ 266. Særlige grove trusler	611
§ 266 a. Opfordringer til vold og hærværk	614
§ 266 b. Racistiske udtalelser	615
§ 266 c. Efterfølgende beskyldninger	620
§ 267. Ærekrænkelse	620
§ 267 a. (Ophævet)	629
§ 268. Kvalificerede krænkelse (bagvaskelse)	629
§ 269. Straffefrihedsgrund	631
§ 270. Mortifikation	642
§ 271. Sletning	644
§ 272. (Ophævet)	645
§ 273. (Ophævet)	645
§ 274. (Ophævet)	645
§ 275. Påtalereglerne	645
§ 275 a. (Ophævet)	648
Kapitel 28. Formueforbrydelser	649
§ 276. Tyveri	655
§ 276 a. Indbrudstyveri	667
§ 277. Ulovlig omgang med hittegods	668
§ 278. Underslæb	671
§ 279. Bedrageri	682
§ 279 a. Databedrageri	692
§ 280. Mandatsvig	696
§ 281. Afpresning	701
§ 282. Åger	705
§ 283. Skyldnersvig	708
§ 284. (Ophævet) (se § 290)	717
§ 285. Normalstrafferammen for berigelsesforbrydelser ..	717
§ 286. Strafferammen – særlig grov beskaffenhed	718
§ 287. Strafferammen – mindre grove tilfælde	723
§ 288. Røveri	724
§ 289. Særlig grov skattesvig	731
§ 289 a. EU-svig mv.	734

Indholdsfortegnelse

§ 290.	Hæleri	737
§ 290 a.	Hvidvask	744
§ 290 b.	Ledelsessvigt i større finansielle virksomheder ...	749
§ 291.	Hærværk	751
§ 292.	Ødelæggelse mv. af egne ting	759
§ 293.	Brugstyveri	759
§ 293 a.	Brugstyveri af motorkøretøj	764
§ 294.	Ulovlig selvtægt	765
§ 295.	Dæmning og faste indretninger	767
§ 296.	Overtrædelser af speciallovgivning vedrørende juridiske personer	768
§ 297.	Spredning af urigtige eller vildledende oplysninger, der kan påvirke prisen på varer, fast ejendom eller tilsvarende aktiver	772
§ 298.	Kreditsvig mv.	773
§ 299.	Påførelse af betydeligt formuetab/returkommission	776
§ 299 a.	Overbygningsbestemmelse – erhvervshemmigheder	780
§ 299 b.	Overbygningsbestemmelse – immaterielle rettigheder	781
§ 299 c.	Overbygningsbestemmelse – kartelaftale	783
§ 299 d.	Overbygningsbestemmelse – markedsmanipulation mv.	785
§ 300.	Krænkelse af kreditorenes ret	787
§ 300 a.	Udnyttelse af andres manglende forretningskyndighed mv.	790
§ 300 b.	Udnyttelse af modpartens økonomiske vanskeligheder	791
§ 300 c.	Ågerfordringer mv.	792
§ 301.	Fremstilling mv. af bestemte oplysninger til identifikation af et betalingsmiddel	794
§ 301 a.	Uberettiget adgang til kommercielle informationssystemer	796
§ 302.	Overbygningsbestemmelse – mangelfuld bogføring og regnskab mv.	796
§ 303.	Groft uagtsomt hæleri vedrørende berigelsesforbrydelser	798
§ 304.	Uberettiget deltagelse i afstemning mv.	799
§ 304 a.	Bestikkelse af voldgiftsdommere	800

§ 305. Påtaleregler	801
Kapitel 29. Særlige bestemmelser om juridiske personer	803
§ 306. Selskabsansvar	803
Forkortelser	807
Domsregister	819
Stikordsregister	847

Forord

Denne kommentar til straffeloven er beregnet til brug for praktiserende jurister og for studerende. Sigtet har været at belyse de retsanvendelsesproblemer, som bestemmelserne rejser. Ved spørgsmål, om hvis løsning der i teori og praksis synes at være uenighed, er det i almindelighed tilstræbt at undgå en for bestemt stillingtagen. Trykt domspraksis er omtalt i det omfang, den tjener til belysning af retsanvendelsesspørgsmål. Derimod er praksis om valg og fastsættelse af sanktion kun taget med i begrænset omfang.

Kommentaren til §§ 98-121, §§ 237-262 a og § 306 er udarbejdet af Thomas Elholm, til §§ 158-165, §§ 171-192 b, §§ 216-236 og §§ 290 a og b af Lasse Lund Madsen, til §§ 123-143, §§ 145-157 b og §§ 263-275 af Hanne Rahbæk og til §§ 122 og 144, §§ 166-170, §§ 193-215 a, §§ 276-290 og §§ 291-305 af Jens Røn. Kommentarerne er delvis baseret på Vagn Greves, Bent Unmack Larsens, Per Lindegaards, Asbjørn Jensens, Poul Dahl Jensens, Gorm Toftegaard Nielsens og Morten Niels Jakobsens i de tidligere udgaver.

Lovteksten, som er gengivet i bogen, er Justitsministeriets lovebekendtgørelse nr. 1851 af 20. september 2021.

Kommentaren er ført systematisk ajour til 1. marts 2021, således at enkelte straffelovsændringer og retskilder efter denne dato (frem til efteråret 2021) også er medtaget. En stor tak skal gå til Julie Nosch og Oskar Teisen, der har stået for udarbejdelsen af stikordsregistret.

Thomas Elholm Lasse Lund Madsen Hanne Rahbæk Jens Røn

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstagere i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.

© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

KAPITEL 12

Landsforræderi og andre forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed

Bestemmelserne i dette kapitel – og i kap. 13 – omfattede oprindeligt kun regler, som beskyttede den danske stat. Under indtryk af erfaringerne fra besættelsesperioden 1940-1945 blev kapitlerne omarbejdet og udvidet ved l. 225 7.6.1952. Denne revision bygger på en betænkning fra 1949 afgivet af et udvalg i kommentarerne citeret som bet. 1949. Udkastet blev diskuteret på Dansk Kriminalistforenings årsmøde 1949, NKÅ 1949-50, s. 96 ff. Se endvidere U 1951 B.190-196 Chr. Vilh. Hagens: Udkast til en »5.-kolonne lov«.

I nogen udstrækning videreføres bestemmelser i landsforræderiloven, l. 259 1.6.1945, som ændres ved l. 356 29.6.1946, og værnemagerloven, l. 406 28.8.1945, der dannede grundlag for retsopgøret efter besættelsen. Om retsopgøret henvises til Ditlev Tamm: Retsopgøret efter besættelsen, 1984, og samme forfatter: Højesteret – 350 år, 2011, s. 36 ff., om Højesterets rolle under besættelsen og retsopgøret.

Navnlig ved ændringerne i 2002 og 2006 af §§ 114-114 h udvides beskyttelsen efter disse regler til alle stater.

Med l. 1880 29.12.2015 blev kap. 12 ændret således, at ordet **landsforræderi** nu indgår i overskriften som det primære. Det skal markere, at de alvorligste forbrydelser i dette kapitel skal betragtes som landsforræderi. I tråd hermed var et omdrejningspunkt i forarbejderne til lovændringen spørgsmålet om, hvilken loyalitetspligt der kan forventes af personer med en vis tilknytning til Danmark. Kapitlet blev i den forbindelse udvidet med en ny bestemmelse, § 101 a, der vedrører danske statsborgere eller dansk bosatte personers tilslutning til en fjendtlig, væbnet styrke under en væbnet konflikt, hvor Danmark er part. I øvrigt omfatter den danske stat også Grønland og Færøerne, så § 101 a omfatter personer, der på gerningstidspunktet har den nævnte tilknytning til Grønland eller Færøerne.

De forbrydelser, som kap. 12 beskæftiger sig med, kan karakteriseres som handlinger, der angriber eller truer statens ydre sikkerhed, mens kap. 13 handler om forbrydelser, der angriber eller truer statens indre sikkerhed, men sondringen er ikke gennemført fuldt ud, jf. således også overskriften til kap. 12 om »landsforræderi«. Sondringen opretholdes imidlertid i et vist omfang og afspejles i reglerne. F.eks. kan en dansk statsborger eller en person med bopæl i Danmark straffes for at tilslutte sig en fjendtlig, væbnet styrke i udlandet, *hvis Danmark er part i konflikten*, jf. § 101 a (kap. 12). Derimod er tilslutning under en væbnet konflikt i udlandet til en væbnet styrke, som tilhører en terrororganisation, strafbar, selv om Danmark ikke deltager i konflikten, jf. § 114 e (kap. 13).

Tiltale efter bestemmelserne i kap. 12 kræver altid og efter kap. 13 i de fleste tilfælde beslutning af justitsministeren. En gennemgang af bestemmelserne i kap. 12 (og 13) findes i bet. 1529/2012 om PET og FE, s. 92-120.

Ifølge strl. § 8, nr. 1, er handlinger, der krænker den danske stats selvstændighed, sikkerhed, forfatning eller offentlige myndigheder, undergivet dansk straffemyndighed (**jurisdiktion**) uanset gerningspersonens statslige tilhørsforhold. Denne regel fastslår imidlertid kun dansk straffemyndighed, dvs. at sagen kan behandles (har værneting) ved en dansk domstol. Om en handling er strafbar, skal afgøres efter dansk ret, jf. strl. § 10, stk. 1, og strafbarheden beror således på fortolkningen af den enkelte bestemmelse, jf. § 1, herunder om gerningsindholdet er begrænset til handlinger begået på dansk grund eller af personer med dansk tilknytning (statsborgerskab eller bopæl mv.), eller om gerningsindholdet f.eks. også omfatter udlændinges handlinger foretaget i udlandet. Der kan herom henvises til Hurwitz: Alm. D. s. 114-117, Waaben: Ansvar, s. 257-259, Greve: Ansvar, s. 112 f., Greve: Straffebestemmelers interlegale gyldighed Tfk 2010.502 ff. og bet. 1488/2007 om dansk straffemyndighed, s. 34 og 81-86 samt til kommentaren til § 10 i Komm. strl. I. Kriminaliseringen i kap. 12 hviler ikke udelukkende på det synspunkt, at gerningspersonen har krænket en troskabspligt over for den danske stat, og er således ikke begrænset til danske statsborgere eller personer med bopæl her i riget. Bestemmelsernes baggrund og folkeretlige hensyn kan imidlertid føre til en indskrænkende fortolkning, jf. f.eks. ad § 101 a nedenfor. Personer, der på grund af deres statslige tilhørsforhold er indkaldt til tjeneste i en fjendtlig magts væbnede styrker, kan således ikke straffes for at bære våben mod den danske stat, jf. bet. 1949 s. 36 og nedenfor ad § 102, men de kan efter lovændringen i 2015 straffes for at tilslutte sig en fjendtlig, væbnet styrke, jf. § 101 a. Derimod omfatter bestemmelserne om spionage og ulovlig efterretningsvirksomhed også udlændinge, ligesom udlændinge bosat i udlandet kan straffes for at hverve eller tilskynde danskere til at tilslutte sig fjendtlige styrker, jf.

§ 101 a, stk. 2. Erhvervsmæssig bistand til fjendtlig krigs- eller besættelsesmagt, der ydes af en fremmed fra fremmed territorium, kan ikke antages at være strafbar efter § 104, og den samme regel bør måske opstilles med hensyn til andre gerningsindhold, der består i at yde bistand til fjenden, jf. Krabbe s. 348. Det gælder i hvert fald, for så vidt bistanden vedrører civile formål, jf. kommentarer til § 101 a om tilslutning til fjendtlige staters civile administration. Folkeretlig eksterritorialitet kan iflg. § 12 udelukke jurisdiktion, jf. Claus Gulmann m.fl.: Folkeret 1989 s. 229 ff. og Ole Spiermann: Dansk straffemyndighed i folkeretlig belysning U 2007 B.219 ff. Internationale aftaler om strafferetligt samarbejde, herunder om udlevering, undtog ofte politiske lovovertrædelser, se herom Isi Foighel: Politiske forbrydelser og udlevering, Festskrift til Stephan Hurwitz, 1971, s. 243 ff. I de senere år er der inden for EU vedtaget en række retsakter vedrørende det strafferetlige samarbejde, hvor politiske forbrydelser ikke er undtaget, jf. Ingeborg Gade m.fl.: Det politimæssige og strafferetlige samarbejde i Den Europæiske Union, 2005, s. 480, 500 og 549.

Nogle af gerningsbeskrivelserne i dette kapitel er ret vidtrækkende og ubestemte. I forarbejderne forudsættes, at forhold, som det ikke har været tilsigtet at ramme, udskilles fra forfølgning i kraft af påtaloreglen i § 110 f, jf. bet. 1949 navnlig s. 41 ad § 109 (§ 108), men udskillelse af atypiske tilfælde vil også kunne ske ved fortolkning af de enkelte bestemmelser, jf. Hurwitz: Alm. D. s. 8. På lignende måde skal påtale efter § 101 a ske under hensyntagen til folkeretlige regler og for påvirkningsvirksomhed efter § 108 under hensyntagen til EMRK, navnlig artikel 10 om ytringsfrihed.

Strafudmålingen vedrørende overtrædelse af disse bestemmelser er omtalt i Straffelovrådets betænkning 1424/2002 om straffastsættelse og strafferammer, II s. 479 ff.

Straffelovens bestemmelser om statsforbrydelser suppleres af bestemmelser i mil. strl. Under væbnet konflikt finder visse regler i mil. strl. også anvendelse på civile personer, herunder reglerne om forbrydelser mod forsvarsmagtens kampdygtighed. Se i øvrigt oversigt over disse og relaterede bestemmelser i Vestergaard: Forbr. s. 231 ff.

§ 98

Den, som foretager en handling, der sigter til ved udenlandsk bistand, ved magtanvendelse eller ved trussel derom at bringe den danske stat eller nogen del af denne under fremmed herredømme eller at løsrive nogen del af staten, straffes med fængsel indtil på livstid.

Stk. 2. Efter bestemmelsen i stk. 1 straffes også den, som med det nævnte formål iværksætter mere omfattende sabotage, produktions- eller trafikstandsning, samt den, der deltager i sådan foranstaltning vidende om, hvortil handlingen sigter.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 § 71

Strl.bet. 1912 § 101, mot. 143.

Strl.bet. 1919 § 97, mot. 118.

Strl.bet. 1923 § 103, mot. 215-216.

RT 1924/25 A.3333 (§ 103).

RT 1927/28 A.5360-61 (§ 98).

RT 1929/30 A.2368 (§ 99), B.189-90.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949, mot. 32.

RT 1949/50 A.7193-94.

RT 1950/51 A.5820.

RT 1951/52 B.257-58, 263-64, 2508-09.

Litteratur:

Krabbe s. 344 f.

Hurwitz: Sp. D. s. 14 f.

Vestergaard: Forbr. s. 241.

Bestemmelsen beskytter den danske stats integritet og suverænitet mod ydre og indre angreb.

»Bringe under fremmed herredømme« omfatter ikke blot indlemmelse i en fremmed stat, men også tilvejebringelse af en tilstand, der med bevarelse af formel selvstændighed gør staten afhængig af en fremmed magt som protektorat eller lydstat. Den danske stat omfatter selvsagt Færøerne og Grønland.

De strafbare midler falder i to forgreninger: udenlandsk bistand og magtanvendelse eller trussel derom.

Udenlandsk bistand omfatter de i § 99 anførte midler, herunder økonomiske tvangsforanstaltninger eller anden pression af politisk karakter. Fra § 99 adskiller bestemmelsen sig ved forsættets rækkevidde.

I strl. 1930 nævntes som strafbare midler kun magtanvendelse eller trussel derom. Udtrykket »magtanvendelse« blev fortolket således, at det omfattede anvendelse af ikke blot våbenmagt eller andre voldelige midler, men også andre indgribende tvangsmidler, som f.eks. generalstrejke, jf. Krabbe s. 344 og Knud Illum: Den kollektive arbejdsret 3. udg., s. 371-72. Det fremgår af rigsdagsforhandlingerne, RT 1951/52 B.257 og 2508, at de i stk. 2 nævnte midler skal anses som en eksemplifikation af magtanvendelse eller trussel derom, sml. kommentaren ad § 111. Kun strejker, der medfører produktions- eller trafikstandsning, og som kan karakteriseres som mere omfattende, er strafbare. Ved sabotage forstås typisk ødelæggelse eller beskadigelse af bygninger, anlæg og materiel, der tjener samfundsvigtige funktioner, eller forvoldelse af alvorlig forstyrrelse i sådanne anlægs funktioner.

Subjektivt kræves, at der er handlet forsættigt. I ordene »sigter til« må indlægges et krav om, at det i bestemmelsen angivne formål er tilstræbt med an-

vendelsen af angrebsmidlet. Kun strejker og sabotage, der iværksættes med dette formål, er altså strafbare efter § 98. Fuldbyrdsen indtræder allerede ved foretagelsen af en handling, der sigter til at bringe midlet i anvendelse; også mislykkede angreb betragtes som fuldbyrdet forbrydelse. Fjernere forbedringshandlinger må dog antagelig behandles som forsøg. Det er ingen betingelse for strafbarheden, at handlingen er egnet til at realisere formålet, jf. Hurwitz: Alm. D. s. 326, men ganske ufarlige og illusoriske forsøgshandlinger vil næppe føre til tiltale.

§ 99

Den, som foretager en handling, der sigter til at påføre den danske stat eller nogen med den for krigstilfælde forbunden stat krig, besættelse eller andre fjendtligheder såsom blokade eller anden tvangsforanstaltning, eller som i øvrigt virker for, at den danske stats bestemmelsesfrihed ved udenlandsk bistand krænkes, straffes med fængsel indtil på livstid.

Stk. 2. Ved besættelse forstås her og andetsteds i kapitlerne 12 og 13 fremmed besættelse af dansk statsområde, når og så længe den påtvinges landet ved magtanvendelse eller trussel derom.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 § 72.

Strl.bet. 1912 §§ 102-103, mot. 143-144.

Strl.bet. 1917 § 98, mot. 118.

Strl.bet. 1923 § 104, mot. 216.

RT 1924/25 A.333 (§ 104).

RT 1927/28 A.5360-61 (§ 99).

RT 1929/30 A.2368 (§ 100); B.189-90.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949, mot. 32-33.

RT 1949/50 A.194.

RT 1950/51 A.820.

Litteratur:

Krabbe s. 345.

Hurwitz: Sp. D. s. 15 f.

Vestergaard: Forbr. s. 241.

Den strafbare virksomhed var i strl. 1930 konkretiseret til: »træder i forbindelse med fremmed stats regering for at påføre ...«, men denne begrænsning faldt bort ved lovrevisionen i 1952 med henvisning til, at strafansvar også bør indtræde, selv om der ikke kan føres bevis for, at direkte forbindelse med en fremmed magts regering er opnået, når det kan godtgøres, at gerningspersonen har indledt forhandlinger med en organisation eller et parti eller med enkeltpersoner i et fremmed land for at formå dem til at påvirke deres regering til fjendtlige forholdsregler. En begrænsning med hensyn til de handlingstyper, som kommer i betragtning efter denne bestemmelse, fremgår

modsætningsvis af § 100. Den tidligere formulering, der angav, at den landsforræderiske handling bestod i at konspirere med repræsentanter for fremmede magter, viser hen til, hvad der er bestemmelsens kerneområde. Efter sin ordlyd omfatter § 99 i og for sig den, der virker mod den danske stats interesse på den måde, der nævnes i bestemmelsen, selv om formålet er at fremme mellemfolkelig retshåndhævelse. Den, der f.eks. gør sig til talsmand for etablering af sanktioner mod den danske stat som led i en international organisations reaktion på traktatstridig adfærd, kan dog næppe uden videre antages at gøre sig skyldig i en landsforræderisk handlemåde, der medfører straf efter bestemmelsen.

§ 99 i sin gældende formulering omfatter i lighed med strl. 1930 handlinger, der sigter til at påføre en forbundsfælle krig. Denne udvidelse af beskyttelsesinteressen tager sigte på alliancer, hvor et angreb på forbundsfællen medfører, at den danske stat inddrages i krig. Den synes derfor at måtte gælde i forhold til medlemmerne af NATO-pagten, jf. bkg. 39 LTC 13.9.1949, men denne konsekvens ses dog ikke at være berørt hverken under rigsdagsforhandlingerne om pagten eller under rigsdagsforhandlingerne om kap. 12, der fandt sted i årene umiddelbart efter Danmarks tiltræden. Efter sammenhængen med stk. 2 må derimod handlinger, der sigter til at påføre en forbundsfælle besættelse, falde udenfor, og det samme må formodentlig også gælde andre former for fjendtligheder, bortset fra krig. Har handlingen det videregående formål, som beskrives i § 98, er den strafbar efter denne bestemmelse. Med hensyn til fuldbyrdelse og forsæt henvises til bemærkningerne til § 98.

Supplerende bestemmelser: § 98 (landsforræderi), § 105 (bestemmelsesfrihed, under besættelse, for underordnede myndigheder, f.eks. kommunale), § 110 b (neutralitetskrænkelser)

§ 100

Den, som ved offentlige udtalelser tilskynder til, eller som fremkalder øjensynlig fare for fjendtlige forholdsregler mod den danske stat, straffes med fængsel indtil 6 år.

Stk. 2. Den, som ved offentlige udtalelser tilskynder til, eller som fremkalder øjensynlig fare for fremmed magts indblanding i den danske stats anliggender, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 § 73.

Strl.bet. 1912 § 104, mot. 144.

Strl.bet. 1917 § 99, mot. 118-119.

Strl.bet. 1923 § 105, mot. 216-217.

RT 1924/25 A.4444 (§ 105).

RT 1927/28 A.5660-61 (§ 100).

RT 1928/29 B.2173-74.

Ændret ved l. 87 15.3.1939.

RT 1938/39 A.3769.

Straffen skærpet ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949, mot. 33.

RT 1949/50 A.7194-95.

RT 1951/52 B.258-59, 264.

Ændret ved l. 433 31.5.2000

(Afskaffelse af hæftestraf, jf. § 31).

Ændret ved l. 218 31.3.2004

(Forenkling af strafferammer).

Litteratur:

Krabbe s. 345-346.

Hurwitz: Sp. D. s. 16 f.

Vestergaard: Forbr. s. 242.

Gerningsindholdet i stk. 2 blev udskilt til en særlig strafferamme ved l. 87 15.3.1939. Beskrivelsen af gerningsindholdene ændredes ikke ved revisionen i 1952.

Ved denne bestemmelse kriminaliseres for det første offentlige udtalelser, der tilskynder til fjendtlige forholdsregler eller fremmed indblanding. Af denne formulering følger, at kun ytringer, der har iværksættelse af sådanne indgreb til formål, pådrager strafansvar. »Fjendtlige forholdsregler« må antages at have samme betydning som »fjendtligheder« i § 99. Fremsættes udtalelsen i den hensigt at hidføre de følger, der nævnes i § 98, er handlingen strafbar efter denne bestemmelse. Fremmed indblanding kan ikke antages at omfatte ordinære diplomatiske protester.

Det andet led omfatter offentlige udtalelser, der fremkalder fare for de nævnte konsekvenser. Den fare, der fremkaldes, skal være øjensynlig. Heri ligger et objektivi krav til farens evidens, som må føre til, at kun fremkaldelse af en høj grad af risiko er strafbar. I subjektiv henseende kræves, at gerningspersonen er sig bevidst, at hans handling medfører evident risiko for fjendtlige forholdsregler eller fremmed indblanding. Efter formuleringen smh. med forarbejderne omfatter det sidste led ikke blot offentlige udtalelser, men også andre farefremkaldende handlinger. Er formålet med handlingen at hidføre fjendtlige forholdsregler, er den strafbar efter § 99.

§ 101

Den, som med krig, besættelse eller andre fjendtligheder for øje foretager nogen handling, hvorved bistand til fjenden forberedes, straffes med fængsel indtil 16 år.

Forarbejder:

Indsat ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 102, mot. 34.

RT 1949/50 A.7195.

Litteratur:

Hurwitz Sp. D. s. 17 f.

Vestergaard: Forbr. s. 242.

Denne bestemmelse kriminaliserer den såkaldte femte kolonne-virksomhed, forholdsregler, der, inden fjendtligheder er begyndt, tages med henblik på at lette en eventuel fjendtlig indtrængen eller overtagelse af kontrol. Herunder falder således etablering af beredskab til hindring af danske militære operationer og lettelse af fjendtlige, forberedelser af sabotagehandlinger, opstilling af guerillastyrker, udarbejdelse af planer til overtagelse af kontrol med massekommunikationsmidler og administration.

Da bestemmelsen angår forberedelser, før krig eller fjendtligheder er begyndt, udpeger krigserklæring eller kamphandlinger ikke, hvem der er fjenden. Afgørelsen heraf må bero på de konkrete omstændigheder.

§ 101 a

Den, der har dansk indfødsret eller bopæl i den danske stat, og som under en væbnet konflikt, i hvilken den danske stat er part, er tilsluttet en væbnet styrke for en part, som kæmper mod den danske stat, straffes med fængsel indtil 12 år. Under særligt skærpende omstændigheder kan straffen stige til fængsel indtil på livstid. Som særligt skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor den pågældende har deltaget i kamphandlinger.

Stk. 2. **Den, der hverver en person med dansk indfødsret eller bopæl i den danske stat til en væbnet styrke under de omstændigheder, der er beskrevet i stk. 1, eller som offentligt tilskynder en sådan person til at tilslutte sig fjendtlige styrker i sådanne konflikter, straffes med fængsel indtil 12 år. Under særligt skærpende omstændigheder kan straffen stige til fængsel indtil 16 år. Som særligt skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor der er tale om overtrædelser af systematisk eller organiseret karakter.**

Forarbejder:

Indsat ved l. 1880 29.12.2015.

FT 2015-16 L 24.

Bet. 1556/2015 om væbnede konflikter.

Ændret ved l. 883 16.6.2020 (forhøjet strafferamme).

FT 2019-20 L 130.

Litteratur:

Anders Henriksen: Kriminalisering af deltagelse i konflikter i udlandet og Danmarks status af part i en væbnet konflikt. U 2015 B.343 ff.

Helene Højfeldt: Er fremmedkrigere landsforrædere? J 2015.130 ff.

Henning B.F.M. Sørensen: Hvad er en landsforræder? Hyldestskr. til F. Harhoff, 2016, s. 493 ff.

Jørn Vestergaard: Fremmedkrigere og andre udrejsende i terroristers tjeneste, NTfK 2018.111 ff.

Bestemmelsen i § 101 a finder anvendelse i tilfælde, hvor der pågår en **væbnet konflikt**. Det skal forstås i overensstemmelse med den humanitære folkeret og er bredere end ordet krig (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2). Det dækker både såkaldte internationale væbnede konflikter (dvs. væbnede konflikter mellem to eller flere stater) og ikke-internationale væbnede konflikter (dvs. væbnede konflikter mellem en eller flere stater på den ene side og en eller flere ikke-statslige aktører på den anden side). De militære kamphandlinger skal typisk være mere intensive for at udgøre en ikke-international væbnet konflikt end en international væbnet konflikt (FT 2015-16, bemærk. til § 1, nr. 2), og om kamphandlinger se i øvrigt kommentaren til strl. § 114 c, stk. 3. Konfliktens karakter og parter kan naturligvis ændre sig i løbet af konflikten, så et forhold, der oprindeligt ikke var kriminaliseret, senere vil blive omfattet af bestemmelsen.

Bestemmelsen finder anvendelse under en væbnet konflikt, **i hvilken den danske stat er part**. Det er ikke tilstrækkeligt, at alene en af Danmarks allierede er part. Hvis Danmark bliver part i en sådan væbnet konflikt, vil det til gengæld være kriminaliseret at *opretholde* sin tilknytning til den (nu) fjendtlige, væbnede styrke. Ordet part skal forstås i overensstemmelse med den humanitære folkeret (FT 2015-16 L 24, bemærk. til § 1, nr. 2) (se i øvrigt om partsbegrebet, Henriksen: Kriminalisering af deltagelse i konflikter ..., 2015, s. 343 ff.)

Der findes ikke i Danmark en formaliseret procedure for konstatering af, hvorvidt Danmark er part i en væbnet konflikt. I nogle tilfælde vil det kunne fremgå af den folketingsbeslutning, som ligger til grund for Danmarks deltagelse. Hvis ikke, beror det på karakteren af deltagelsen. I forarbejderne synes lagt til grund, at deltagelse med kampfly gør Danmark til part (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2). Derimod synes det uklart, om f.eks. bidrag i form af transportfly vil kunne bringe bestemmelsen i anvendelse. Henriksen (Kriminalisering af deltagelse i konflikter ..., 2015, s. 343 ff.) og Sørensen (Hvad er landsforræderi, 2016, s. 493 ff.) giver udtryk for divergerende opfattelser. Henriksen (samme sted) behandler i øvrigt spørgsmålet om, hvornår Danmark *ophører* med at være part. Ifølge forarbejderne bør bestemmelsen alene finde anvendelse, hvis der er et sikkert grundlag for at antage, at Danmark er part i en væbnet konflikt (FT 2015-16 L 24, bemærk. til § 1, nr. 2).

Der skal være tale om tilslutning til en **væbnet styrke**. Også forståelsen af dette udtryk tager udgangspunkt i den humanitære folkeret (FT 2015-16 L 24, bemærk. til § 1, nr. 2). Begrebet væbnet styrke omfatter såvel fremmede staters styrker som ikke-statslige aktører, men tilslutning af anden karakter, f.eks. ansættelse i en fjendtlig stats civile administration, er ikke omfattet. For så vidt angår ikke-statslige aktører kan afgrænsningen volde problemer, se bl.a. Retsudvalget 2015-16, L 24 Bilag 1, Kommenteret oversigt over høringsvar, 6.10.2015. Oprørsgrupper med organer, som er organisatorisk adskilt fra de væbnede styrker, og som alene varetager opgaver af sociale, sundhedsmæssig eller undervisningsmæssig art, er ikke omfattet af bestemmelsen (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2). Heraf fremgår også, at tilslutning til uafhængige organisationer, der ikke deltager i den væbnede konflikt, men yder humanitær hjælp, ikke er omfattet (f.eks. Røde Kors eller Røde Halvmåne). Kombattanter efter den humanitære folkeret er omfattet af bestemmelsen (se ligeledes Vestergaard, NTfK 2018.111 ff. (s. 121 f.)), men se dog nedenfor om påtale og modstående folkeretlige forpligtelser.

Bestemmelsen i **stk. 1** vedrører den, som er **tilsluttet** en fjendtlig, væbnet styrke under sådanne konflikter. Det er ikke afgørende, om tilslutningen sker for at deltage i eller understøtte væbnet kamp (direkte) mod danske styrker. Der kan således være tale om konflikter, som ligger langt fra dansk territorium, og hvor den pågældende ikke vil møde danske styrker. Ligeledes kræves det ikke, at tilslutningen sker med henblik på at deltage i kamphandlinger, også f.eks. sanitetspersonale eller feltpræster er omfattet, når disse organisatorisk er en del af den væbnede styrke.

Bestemmelsen omfatter den, som har **dansk indfødsret**. Det dækker både herboende danske statsborgere og danske statsborgere bosat i udlandet. Det dækker endvidere personer, som har flere statsborgerskab, hvoraf dansk er det ene. Det betyder, at der i væbnede konflikter mellem to eller flere stater kan opstå en situation, hvor en person med både dansk statsborgerskab og statsborgerskab i den fremmede, fjendtlige stat, risikerer straf for unddragelse af værnepligt i den fremmede stat. Hvis personen i et sådant tilfælde vil være sikker på at undgå straf, må vedkommende løses fra sit danske statsborgerskab og fraflytte Danmark.

En person, der ikke har dansk statsborgerskab, omfattes af bestemmelsen, hvis den pågældende har **bopæl i den danske stat**. Det gælder både statsløse personer og personer med fremmed statsborgerskab. Bestemmelsen dækker også de tilfælde, hvor Danmark er i væbnet konflikt med den stat, hvor den herboende udlænding er statsborger. Derimod er en udlænding, som blot opholder sig i Danmark, men uden at have bopæl her, ikke omfattet.

I reglerne om dansk straffemyndighed, f.eks. § 7, anvendes udtrykket »bosat i den danske stat eller lignende fast ophold her i landet«, men lovgiver har i § 101 a i stedet for denne terminologi valgt udtrykket »bopæl i den danske stat«. Det er nærliggende at identificere »bopæl« med »bosat«. Det fremgår imidlertid af forarbejderne, at »bopæl« nærmest svarer til »fast ophold« og derfor formentlig dækker både bosat og lignende fast ophold, hvorved personkredsen omfattet af § 101 a svarer til den, som er nævnt i § 7. Ifølge forarbejderne kan der dog være visse 'nuanceforskelle' (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2).

Forarbejderne til § 101 a indeholder en række generelle retningslinjer for, hvornår bopælskravet må anses for opfyldt. Det fremgår, at der med udgangspunkt i begrebet *sædvanligt opholdssted* skal foretages en samlet, og efter omstændighederne skønsmæssig, vurdering, af både objektive og subjektive kriterier. De objektive vedrører bl.a. varigheden og karakteren af personens tilknytningen til Danmark (og til evt. andre lande), herunder bolig, familie, studie- og arbejdsmæssige forhold. De subjektive angår den pågældende persons hensigt med og planer for sit ophold her i landet (og/eller evt. i udlandet). Danmark omfatter i den forbindelse tillige Færøerne og Grønland.

De objektive og subjektive kriterier indgår i den samlede vurdering i to situationer, dels hvor det skal vurderes, om en udlænding har etableret bopæl i Danmark, dels hvor det skal vurderes, om en person har opgivet sin bopæl i Danmark. Med hensyn til førstnævnte situation fremgår det af forarbejderne (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2), at et midlertidigt ophold uden for bopælslandet normalt ikke er en opgivelse af den eksisterende bopæl eller etablering af en ny bopæl i Danmark. Det er ikke udelukket, at en person samtidig har bopæl i to forskellige lande, men en person med bopæl i udlandet, vil som udgangspunkt ikke få bopæl i Danmark ved at opholde sig midlertidigt her for at studere eller arbejde (medmindre personen i den forbindelse opgiver sin bopæl i udlandet, og det faktiske eller planlagte ophold i Danmark ikke er helt kortvarigt). Omvendt vil en person, der ansøger om opholdstilladelse som flygtning, i praksis normalt kunne anses for at have opgivet sin bopæl i den stat, som den pågældende er flygtet fra, og vil kunne anses for at have bopæl i Danmark, når opholdet har haft en varighed, der gør, at det ikke er helt kortvarigt (det gælder, uanset om ansøgningen imødekommes). På samme måde må udlændinge »på tålt ophold« og personer, der opholder sig ulovligt i Danmark uden at have bopæl i udlandet, anses for at have bopæl i Danmark, hvis det faktiske ophold i Danmark ikke er helt kortvarigt.

Den anden situation vedrører spørgsmålet om, hvornår en udlænding kan siges at have opgivet sin bopæl i Danmark. I princippet finder de samme kriterier anvendelse, dvs. personens hensigt kan blive tillagt vægt sammen med

de mere objektivt konstaterbare forhold vedrørende bolig, familie, studie- og arbejdsmæssige forhold samt de konkrete rejseforanstaltningers karakter. Ifølge forarbejderne vil grundlaget for bopælen ofte være afgørende. Hvis den pågældende f.eks. har en bolig i Danmark, hvor vedkommende bor med sin familie, vil en udrejse for at kæmpe mod Danmark ikke i sig selv medføre, at bopælen er opgivet. Har vedkommende haft fast bopæl i Danmark må det efter forarbejderne yderligere kræves, enten at den pågældende har etableret en ny bopæl i et andet land eller endegyldigt er udvandret fra Danmark. Hvis den pågældendes bopæl i Danmark er etableret gennem et midlertidigt ophold skal der mindre til, for at bopælen i Danmark kan anses for opgivet.

§ 101 a, stk. 1, **fuldbyrdes**, når personen har tilsluttet sig en fjendtlig styrke under en væbnet konflikt, hvor Danmark er part. Det afgørende er det tidspunkt, hvor personen faktisk er indtrådt i eller har aftalt med repræsentanter for styrken at indtræde. Det er således ikke deltagelse i styrkens aktiviteter, der er afgørende. Ifølge forarbejderne vil en ansøgning om tilslutning, også selv om der er visse prøver forbundet med en sådan ansøgning, alene kunne udgøre forsøg, mens indrullering på prøve må anses for fuldbyrdelse (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2).

I nogle tilfælde fuldbyrdes bestemmelsen imidlertid ikke i forbindelse med tilslutningen til den væbnede styrke, fordi et eller flere af gerningselementerne ikke er opfyldt ved tilslutningen. Det kan f.eks. være, at Danmark først indtræder i konflikten efter personens tilslutning til den væbnede styrke, eller at der først foreligger en væbnet konflikt efter tilslutningen. Bestemmelsen i § 101 a, stk. 1, finder også anvendelse på den person, som *opretholder* sin tilslutning til den væbnede styrke i en sådan situation. I disse tilfælde må den pågældende foretage sig noget aktivt for at bringe tilslutningen til den fjendtlige styrke til ophør. Ifølge forarbejderne skal den pågældende foretage sig, »hvad der i situationen er muligt for at bringe tilslutningen til ophør i faktisk og retlig henseende«, f.eks. forlade den væbnede styrke. Det er i den forbindelse uden betydning, om den pågældende risikerer straf eller andre repressalier. Hvis situationen imidlertid indebærer alvorlig risiko for dødsstraf, vil almindelige principper om ikkeforlangelighed kunne føre til straffrihed (FT 2015-16 L 24 bemærk til § 1, nr. 2). Bortvisning eller afskedigelse fra den væbnede styrke vil også kunne bringe den pågældende uden for bestemmelsens anvendelsesområde.

Strl. almindelige regler om forsøg og medvirken finder anvendelse. Gerningsindholdet i stk. 1 kræver som nævnt, at gerningspersonen har dansk statsborgerskab eller bopæl i Danmark på fuldbyrdelsestidspunktet. Dette gælder imidlertid ikke den, som **medvirker** til, at en sådan person tilslutter sig en fjendtlig, væbnet styrke, jf. strl. § 23. Strl.s almindelige regler om

medvirken finder anvendelse på den, som tilskynder til eller på anden måde medvirker ved råd eller dåd til, at en *bestemt* person tilslutter sig en fjendtlig, væbnet styrke efter § 101 a, stk. 1. Mere generel (og offentlig) tilskyndelse til at tilslutte sig fjendtlige styrker er ikke omfattet af stk. 1, men derimod af stk. 2, der dog kræver, at tilskyndelsen skal være **offentlig**. Tilskyndelse – og anden medvirken ved råd eller dåd – kan ske via vejledning og bistand på sociale medier, på møder og gudstjenester mv. Hvervning er selvstændigt kriminaliseret i stk. 2 og medvirken hertil skal henføres til denne bestemmelse.

Strl.s almindelige regler om **forsøg** finder anvendelse. Fuldbyrdelsestidspunktet er afgørende for, om bestemmelsens krav til dansk tilknytning i form af statsborgerskab eller dansk bopæl er opfyldt. Der kan derfor ikke straffes for forsøg efter stk. 1, hvis vedkommende vil og kan bringe sin tilknytning til Danmark til ophør inden tilslutning til den fjendtlige, væbnede styrke (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2).

Subjektivt kræves forsæt til alle led i gerningsindholdet. For så vidt angår dansk bopæl kræves forsæt med hensyn til de faktiske forhold, der begrunder, at tilknytningen til Danmark i juridisk henseende anses for dansk bopæl. Ligeledes kræves forsæt i relation til, at der på gerningstidspunktet eksisterer en væbnet konflikt, i hvilken den danske stat er part. Også her er forsæt vedrørende de faktiske forhold afgørende. Det fremgår af forarbejderne, at en offentlig tilkendegivelse fra regeringens side af, at Danmark er indtrådt som part i en given væbnet konflikt, i praksis vil kunne gøre det lettere at bevise en persons forsæt i relation til Danmarks deltagelse som part i en væbnet konflikt (FT 2015-16 L 24 bemærk. til § 1, nr. 2).

Efter **stk. 2** kriminaliseres den, som hverver en dansk statsborger eller en person med dansk bopæl til en fjendtlig, væbnet styrke eller som offentligt tilskynder sådanne personer til at tilslutte sig. I modsætning til stk. 1 er stk. 2 ikke begrænset til gerningspersoner, der har dansk statsborgerskab eller dansk bopæl. Stk. 2 omfatter således også udlændinge med bopæl i udlandet, som hverver eller offentlig tilskynder under de nævnte omstændigheder (se dog nedenfor om folkeretten). Tilskyndelse efter stk. 2 skal være offentlig. Hvis det ikke er tilfældet (eller gerningspersonen ikke har forsæt i relation hertil), kan forholdet være omfattet af stk. 1, jf. strl. § 23.

Bestemmelsen i stk. 2 medfører reelt ikke anden kriminalisering end den, som følger af stk. 1 i kombination med straffelovens almindelige regler om medvirken og strl. § 136, stk. 1 (FT 2015-16 L 24, pkt. 3.4.2 og 3.4.3). Efter forarbejderne er stk. 2 imidlertid medtaget for at »understrege den betydning i radikaliseringsprocessen«, som sådan hvervning og offentlig tilskyndelse må tillægges, ligesom stk. 2 har gjort det muligt at fastsætte en højere straffesamme end f.eks. i § 136 (FT 2015-16 L 24, pkt. 3.4.3).

Gerningsindholdet i stk. 2 **fuldbyrdes** på det tidspunkt, hvor nogen er blevet hvervet (det er tilstrækkeligt, at der er indgået aftale om tilslutning) eller der offentligt er sket tilskyndelse til, at personer med dansk statsborgerskab eller dansk bopæl tilslutter sig. Der kan ikke straffes efter stk. 2, hvis hvervning eller tilskyndelse sker over for personer, som ikke har den nævnte tilknytning til Danmark på tidspunktet for hvervningen eller tilskyndelsen. Reglerne om forsøg finder anvendelse.

Det fremgår af forarbejderne, at der ved valg af **strafferamme** i stk. 1 er skelet til strl.s bestemmelser om bl.a. terrorisme og drab, der kan straffes med fængsel på livstid. Det anføres imidlertid også, at § 101 a, stk.1, tillige dækker langt mindre alvorlige overtrædelser, herunder f.eks. den, som har indgået aftale om at virke som læge eller feltpræst i en fjendtlig, væbnet styrke, men som af den ene eller anden årsag aldrig opfylder aftalen. (FT 2015-16 L 24, pkt. 3.7.3). Ved **strafudmåling** efter stk. 1, 1. pkt., vil navnlig varigheden og karakteren af tilslutningen til den væbnede styrke være relevant. På samme måde vil varigheden og karakteren af deltagelse i kamphandlinger og følgerne heraf (dræbte eller sårede danske soldater) være afgørende efter stk. 1, 2. pkt. Om kamphandlinger se i øvrigt kommentaren til strl. § 114 c, stk. 3.

Ved stk. 2 vil antallet af hvervninger eller tilslutninger til den væbnede styrke være relevant, herunder om de hvervede har deltaget aktivt i kamp mod de danske styrker. Det blev overvejet af Straffelovrådet, om bøde burde medtages i strafferammen i stk. 2, men Rådet fandt ikke tilstrækkeligt grundlag herfor. Rådet tilføjede dog, at navnlig ved mindre alvorlige tilfælde af offentlig tilskyndelse til at tilslutte sig en fjendtlig, væbnet styrke vil betinget fængsel formentlig jævnlige kunne komme på tale, ligesom straffen i særlige tilfælde evt. vil kunne gå ned til bøde, jf. strl. §§ 82 og 83 (FT 2015-16 L 24, pkt. 3.7.3). Den skærpede strafferamme på 16 års fængsel i stk. 2 er navnlig tiltænkt tilfælde, hvor der er sket hvervning af et stort antal personer.

Ved l. 883 16.6.2020 blev **strafferammens maksimum** for både stk. 1 og stk. 2 forhøjet til 12 år, og strafniveauet skærpedes (fordoblet) for overtrædelse af § 101 a, stk. 1. Rigsadvokaten har vurderet **normalstraffen** for en isoleret overtrædelse af stk. 1, 1. pkt., til mellem 3 og 5 års fængsel inden fordoblingen (FT 2019-20 L 130, pkt. 2.2.1.1.3). For stk. 2 forhøjedes (det forventede, ikke estimerede) strafniveau med det halve (FT 2019-20 L 130, pkt. 2.2.3.1).

Påtale omtales udførligt i forarbejderne til § 101 a. Det skyldes bl.a., at anvendelse af bestemmelsen kan komme i konflikt med **folkeretten**. I forarbejderne er gennemgået en række folkeretlige regler om kombattanter og andre deltagere i internationale væbnede konflikter eller såkaldte ikke-internationale væbnede konflikter. Det er sket med henblik på at vurdere, om en

håndhævelse af forbuddet mod tilslutning til en fjendtlig, væbnet styrke kan være i strid med Danmarks forpligtelser i henhold til den humanitære folkeret (FT 2015-16 L 24 pkt. 4). Det antages generelt ikke at være tilfældet, men der henvises i forarbejderne til visse situationer vedrørende bl.a. sanitetspersonel og strafferetlig immunitet for statsrepræsentanter for handlinger udført i officiel kapacitet (FT 2015-1 L 24 pkt. 4.1). Det anføres, at der undtagelsesvis vil kunne være behov for, at de retsanvendende myndigheder »udviser den fornødne opmærksomhed« på de folkeretlige regler (FT 2015-16 L 24, pkt. 4.1). Også i tilfælde af hvervning, hvor kredsen af mulige gerningspersoner ikke er begrænset til danske statsborgere eller personer med bopæl i Danmark, vil der ifølge forarbejderne kunne opstå situationer, hvor retsforfølgning ville være folkeretligt betænkeligt (FT 2015-16 L 24 pkt. 4.2.). Der henvises i forarbejderne i øvrigt til strl. § 12, og det bemærkes, at jo stærkere en given persons tilknytning er til en stat, som Danmark er i væbnet konflikt med (og jo svagere denne persons tilknytning er til Danmark), desto større er risikoen for, at dansk jurisdiktionsudøvelse i sådanne sager risikerer at møde kritik fra andre stater. (FT 2015-16 L 24, pkt. 4.1).

Bestemmelserne i § 102 (bistand til fjenden) og § 128 (hvervning til fremmed væbnet styrke) er begge ved lovændringen i 2015 gjort **subsidiære** til § 101 a. Der kan efter omstændighederne straffes i sammenstød mellem § 101 a og § 114 om terrorisme eller § 114 c om hvervning til terrorisme.

Supplerende bestemmelser

Fra strl. kan nævnes § 101 (femtekolonnevirksomhed), § 102 (bistand til fjenden), § 128 (hvervning til fremmed væbnet styrke), § 114-114 j (terrorismen mv.), § 136

(offentlig tilskyndelse til forbrydelse) og § 237 (drab). Endelig kan nævnes den militære straffelovs § 36, stk. 2 (handling i strid med folkeretlige regler) og indfødsretslovens § 8 b (tab af statsborgerskab).

§ 102

Den, som uden for de tilfælde, der er nævnt i § 101 a, under krig eller besættelse yder fjenden bistand ved råd eller dåd eller til fremme af fjendtlig interesse svækker den danske stats eller dens forbundsfælles kampdygtighed, straffes med fængsel indtil 16 år.

Stk. 2. Som bistand til fjenden anses således følgende forhold:

- 1) Hvervning til eller tjenstgøring i fjendtlig krigs- eller besættelsesmagts væbnede styrker eller i tilknytning til disse virkende militære eller politimæssige korps eller lignende korps eller organisationer.

- 2) Udførelse af hverv som civil funktionær under fjendtlig krigs- eller besættelsesmagts politi- eller fængselsvæsen, for så vidt hvervet omfatter deltagelse i afhøring eller bevogtning af fanger.
- 3) Angiveri eller lignende medvirken til, at nogen af fjendtlig myndighed eller dermed samarbejdende organisation eller person anholdes eller udsættes for anholdelse eller overlast.
- 4) Propaganda til fordel for fjendtlig krigs- eller besættelsesmagt, herunder virksomhed som udgiver, redaktør eller forretningsfører ved dagblad, tidsskrift, forlag eller pressebureau, der arbejder til fremme af fjendtlig interesse.
- 5) Ydelse af væsentlig økonomisk støtte til fremme af propaganda af den under nr. 4 nævnte art eller til parti eller organisation, der på utilbørlig måde samarbejder med den fjendtlige krigs- eller besættelsesmagt eller virker til fremme af dennes interesser.

Stk. 3. Har angiveri, jf. stk. 2, nr. 3, fundet sted under sådanne omstændigheder, at gerningsmanden har indset, at nogen derved blev udsat for overhængende fare for at miste livet, lide alvorlig skade på legeme eller helbred, blive ført ud af landet eller blive berøvet friheden i længere tid, eller er overtrædelse af §§ 245, 246 eller 250 begået for derved at fremtvinge forklaring eller tilståelse eller i øvrigt som led i mishandling af fanger, kan fængsel på livstid idømmes.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 §§ 74 og 75.

Strl. 1930 § 101.

Strl.bet. 1912 § 105, mot. 145.

Strl.bet. 1917 § 100, mot. 119.

Strl.bet. 1923 § 106, mot. 217.

RT 1924/25 A.333 (§ 106).

RT 1927/28 A.5361 (§ 101).

RT 1928/29 B.2173.

RT 1929/30 A.2368 (§ 102); B.189-90, 1863-64.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 103, mot. 34-37.

RT 1949/50 A.7195-97.

RT 1951/52 B.259-60, 264.

Ændret ved l. 1880 29.12.2015 (som følge af indførelsen af § 101 a).

FT 2015-16 L 24.

Bet. 1556/2015 om væbnede konflikter.

Litteratur:

Krabbe s. 347 ff.

Hurwitz: Sp. D. s. 18 ff.

Vestergaard: Forbr. s. 242 f.

Med indføjelser i 2015 af § 101 a er § 102 gjort subsidiaer til denne bestemmelse. § 102 vedrører krig eller besættelse af Danmark. Disse situationer skal ses i sammenhæng med begrebet væbnet konflikt i § 101 a, der må forstås noget bredere og således utvilsomt omfatter konflikter, der ikke truer dansk territorium, og/eller hvor der indgår ikke-statslige aktører som den ene part i konflikten (FT 2015-16 L 24 pkt. 1).

Stk. 1 i bestemmelsen svarer til § 101, stk. 2, i strl. 1930, bortset fra at indførelsen i 2015 af § 101 a førte til indsættelse af ordene »uden for de tilfælde, der er nævnt i § 101 a«. Andet stykke bygger på straffelovstillægget l. 259 1.6.1945 som ændret ved l. 356 29.6.1946.

Bestemmelsen angår landsforræderisk bistand til fjenden eller besættelsesmagten under krig eller påtvungen besættelse, jf. § 99, stk. 2. Iflg. motiverne i bet. 1949 kan forbundsfælle i § 102 efter omstændighederne også omfatte en stat, der uden formelig alliance kæmper mod samme fjende.

I **stk. 2** nævnes en række eksempler på sådan bistand. Efter nr. 1 straffes ikke blot tjenstgøring i fjendens væbnede styrker og i militære og politimæssige korps, men også tjeneste i lignende korps eller organisationer. Under sidste led må som efter straffelovstillægget anses indbefattet bevæbnet tjeneste i korps, der alene har bevogtningsopgaver, f.eks. ved militære anlæg og depoter. Uanset ordlyden kan det næppe kræves, at de korps mv., der nævnes, skal være særligt knyttet til fjendens militære apparat (i så fald vil forholdet være omfattet af § 101 a, stk. 1). Også korps, der arbejder i tilknytning til andre grene af fjendens magtapparat, politi, sikkerhedstjeneste o.lign., som opererer i ly af de militære styrkers tilstedeværelse, må som efter straffelovstillægget antages at være omfattet. Ifølge motiverne svarer nr. 1 ikke blot til straffelovstillæggets § 10, men også til § 16, stk. 1, nr. 6 (fabriksvagter, dvs. sabotagevagter, der står i tjenesteforhold til vedkommende virksomhed) og nr. 7 (civil tjeneste i besættelsesmagts politiorganisationer). Denne fortolkning har dog som følge af ordlyden af § 102, stk. 2, nr. 1, og på baggrund af den særlige regel under nr. 2 næppe tilstrækkelig dækning i teksten. Den, der hverver en anden til fjendens væbnede styrker, er omfattet af § 101 a, stk. 2, mens hvervning til andre korps mv., der sker under krig eller besættelse, er strafbar efter § 102. Om at hverve andre til fremmed væbnet styrke se i øvrigt § 128. At hverve andre eller lade sig hverve til terrorhandlinger mv. er reguleret i § 114 c.

Tjenstgøring i fjendens væbnede styrker var efter strl. 1930 kun strafbar for danske statsborgere, men denne begrænsning er nu bortfaldet (se straffelovstillæggets § 2 og § 10, stk. 2, omtalt i Komm. strl. II s. 33). I motiverne til § 102 siges det, at personer, der på grund af deres statslige tilhørsforhold til et fjendtligt land indkaldes til tjeneste i dette, ikke kan straffes efter bestemmelsen, ligesom de normalt heller ikke kan straffes for frivillig tjeneste. Herved adskiller reglerne for, hvornår dansk bopæl udløser ansvar for udlændinge efter § 102, sig fra reglerne i § 101 a, jf. kommentaren til denne bestemmelse ovenfor og FT 2015-16 L 24, bemærk. til § 1, nr. 2.

Folkeretlige regler fører ifølge motiverne desuden til, at en person, der er statsborger i en neutral fremmed stat, normalt heller ikke kan straffes for

tjenstgøring i den fremmede krigsmagt. En herboende udlænding – hvad enten han er statsborger i en fjendtlig eller neutral stat – der under en besættelse melder sig til tjeneste i besættelsesmagtens herværende militær- eller politistyrker, antages derimod at kunne straffes herfor.

Opregningen i stk. 2 er ikke udtømmende. Omfattende arbejdsstandsninger og strejker, der rammer krigsvigtig produktion, må f.eks. tillige anses for omfattet af stk. 1, jf. Knud Illum: Den kollektive arbejdsret 3. udg., s. 372. Mht. bistand i militær henseende suppleres reglen af militær straffelov, navnlig § 28 om krigsforræderi, se Komm. mil. strl., s. 135-137. Disse bestemmelser i militær straffelov omfatter under væbnet konflikt også civile, militær straffelov § 2. Samarbejde i erhvervsmæssig henseende er udskilt til særskilt behandling i § 104. De former for bistand, der var nævnt i straffelovstillægget fra 1945 (1946), men som ikke er gentaget i kap. 12, kan ikke anses som strafbare. Dette gælder således medlemskab i ledelsen af partier eller organisationer, der samarbejder med den fjendtlige magt. Tilhørsforhold til parti eller organisation, der samarbejder med den fjendtlige krigs- eller besættelsesmagt, er ikke strafbart efter § 102, men kan under de i §§ 114 f og g angivne betingelser rammes efter disse bestemmelser.

Subjektivt kræves forsæt. Den, der handler som beskrevet under besættelse, må således være klar over eller bestemt antage, at besættelsen er påtvungen. På tilsvarende måde kræves indsigt mht. de fakta, der fører til, at tilstanden kan karakteriseres som krig.

Supplerende bestemmelser: § 128 (hvervning til fremmed væbnet styrke)

§ 103

Den, som under krig eller besættelse eller under truende udsigt dertil misligholder en kontrakt, der vedrører de af den danske stat i den anledning truffene foranstaltninger, eller som på anden måde modvirker sådanne foranstaltninger, straffes med fængsel indtil 3 år.

Stk. 2. Har misligholdelsen fundet sted af grov uagtsomhed, er straffen bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Forarbejder:

Strl. 1930 § 102.

Strl.bet. 1912 § 109, mot. 146.

Strl.bet. 1917 § 102, mot. 120.

Strl.bet. 1923 § 107, mot. 218.

RT 1924/25 A.3333 (§ 107).

RT 1928/29 B.2173-74.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 104, mot. 37.

RT 1949/50 A.7197.

RT 1951/52 B.259.

Ændret ved l. 433 31.5.2000
(Afskaffelse af hæftestraf, jf. § 31).

Litteratur:

Krabbe s. 349 f.

Hurwitz: Sp. D. s. 26.

Straffelovsbetænkningerne begrænsede den strafbare handling eller undladelse til misligholdelse af kontrakter angående krigsmagtens forsyning eller befordring, men forslaget 1924/25 udvidede bestemmelsen til at omfatte kontrakter vedrørende de af staten i anledning af krig eller krigstrussel truffene foranstaltninger. Under rigsdagsbehandlingen af ændringsloven af 1952 suppleredes det hidtidige gerningsindhold, misligholdelse af kontrakt, med et meget vidt og ubestemt gerningsindhold, modvirken af sådanne foranstaltninger på anden måde. En rimelig afgrænsning må søges gennem påtalepraksis eller ved indskrænkende fortolkning, jf. indledningen.

§ 104

Den, som på utilbørlig måde, direkte eller gennem mellemlid, i erhvervsmæssig henseende samarbejder med fjendtlig krigs- eller besættelsesmagt, straffes med bøde eller fængsel indtil 8 år.

Stk. 2. Strafansvar efter stk. 1 kan pålægges enhver, der har haft en ledende stilling i vedkommende virksomhed. Strafansvar kan ligeledes pålægges andre i virksomheden beskæftigede personer, når der for deres vedkommende foreligger en særligt stødende optræden.

Stk. 3. Ved afgørelsen af, om og i hvilken grad forholdet må anses for utilbørligt, vil foruden virksomhedens betydning for den fjendtlige krigs- eller besættelsesmagt navnlig være at tage i betragtning, hvorvidt vedkommende

- 1) selv har været aktiv for at få forretningsforbindelse indledet, fortsat eller udvidet,
- 2) i fjendens interesse på eget initiativ har foretaget en omlægning af virksomheden eller ydet eller forsøgt at yde større eller hurtigere produktion end påkrævet,
- 3) har påkaldt fjendens bistand overfor danske myndigheder til fremme af sine interesser,
- 4) har hindret eller søgt at hindre danske myndigheder i at få fuld adgang til at blive bekendt med virksomhedens forhold eller
- 5) har opnået eller søgt at opnå urimelig fortjeneste eller andre fordele, der ikke har været forretningsmæssig rimeligt begrundede.

Kapitel 12

Forarbejder:

Indsat ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 105, mot. 37-38.

RT 1949/50 A.7197.

RT 1951/52 B.260 og 264-65.

Ændret ved l. 433 31.5.2000

(Afskaffelse af hæftestraf, jf. § 31).

Litteratur:

Hurwitz: Sp. D. s. 22.

Denne bestemmelse, der supplerer § 102 om bistand til fjenden, udskiller erhvervsmæssigt samarbejde med en fjendtlig krigs- eller besættelsesmagt til en lavere strafferamme. Kun erhvervsmæssigt samarbejde, der kan karakteriseres som utilbørligt, er strafbart. Det samarbejde med besættelsesmagten i økonomisk henseende, der er nødvendigt for samfundets opretholdelse under en besættelse, rammes således ikke af bestemmelsen. Bistand, der ydes fra udlandet af personer, der ikke har tilknytning – statsborgerligt eller bopæls-mæssigt – til den danske stat, kan heller ikke anses for omfattet, jf. indledningen til kapitlet.

Stk. 3 indeholder en eksemplifikation af utilbørlighedsmomenter, der i det væsentlige svarer til opregningen i § 4 i værnemagerloven, l. 406 28.8.1945. Også andre forhold, der kan sidestilles hermed, kan føre til denne karakterisering.

Det er i overensstemmelse med de almindelige regler om tilregnelser ikke en betingelse for strafansvar, at gerningspersonen har indset, at han eller hun handlede utilbørligt, men han skal have haft forsæt mht. de faktiske bestanddele i handlingsforløbet, som fører til denne retlige vurdering. Er de urimelige krav, der nævnes under nr. 5, stillet for at undgå kontrahering, kan forholdet ikke anses som utilbørligt, jf. bet. 1949 s. 38.

Stk. 2 indeholder i overensstemmelse med værnemagerloven en begrænsning af ansvarsubjekterne til ledere og beskæftigede, der har vist en særligt stødende optræden. I værnemagerloven og betænkningens udkast til bestemmelsen var tillige medtaget den, der har haft en væsentlig økonomisk interesse i virksomheden, men denne kreds af ansvarsubjekter udgik under rigsdagsbehandlingen. For så vidt den økonomiske interesse har indebåret kompetence til at træffe bestemmelse mht. virksomhedens ledelse, vil den imidlertid kunne medføre strafansvar, og udeladelsen har således kun begrænset betydning.

§ 105

Den, som under besættelse foretager en handling, der sigter til at formå besættelsesmagten eller nogen med denne samarbejdende organisation eller person til at krænke danske myndigheders bestemmelsesfrihed, eller som på utilbørlig måde udnytter forbindelse med besættelsesmagten eller nogen med denne samarbejdende organisation eller person til at skaffe sig eller andre særlig fordel, straffes med fængsel indtil 8 år.

Forarbejder:

Indsat ved l. 225 7.6.1952.
Bet. 1949 § 106, mot. 38-39.
RT 1949/50 A.7197.

Litteratur:

Hurwitz: Sp. D. s. 19 og 23.

§ 99 angår den, som virker for, at de øverste statsmyndigheders bestemmelsesfrihed krænkes ved udenlandsk bistand. Under besættelse kan også handlinger, der sigter til at krænke bestemmelsesfriheden hos underordnede myndigheder, herunder kommunale myndigheder, ved fremmede magthaveres hjælp være af praktisk betydning, og det er denne situation, bestemmelsen i § 105 har for øje.

En del af de handlinger, der beskrives i § 105, andet led, er dækket af § 104. Men denne regel supplerer § 104 ved at medtage udnyttelse med andet end erhvervsmæssigt formål, f.eks. den situation, at forbindelsen udnyttes til at skaffe gerningspersonen en offentlig stilling.

§ 106

Den, som handler mod statens tarv under varetagelsen af et ham overdraget hverv til på statens vegne at forhandle eller afgøre noget med fremmed stat, straffes med fængsel indtil 16 år.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 § 79.
Strl. 1930 § 103, stk. 1, nr. 3.
Strl.bet. 1912 § 114, mot. 148-149.
Strl.bet. 1917 § 103, mot. 120-121.
Strl.bet. 1923 § 108, mot. 218-219.
RT 1924/25 A.3333-34 (§ 108).

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 107, mot. 39.
RT 1949/50 A.7198.

Litteratur:

Krabbe s. 351.
Hurwitz: Sp. D. s. 26.

Bestemmelsen er enslydende med stk. 1, nr. 3, i § 103 i strl. 1930. Den angår det såkaldte diplomatiske landsforræderi og er en kvalificeret fremtrædelsesform for de forbrydelser, der i øvrigt beskrives i kap. 16. Det er ikke en betingelse for strafansvar, at gerningspersonen har handlet med det formål at opnå en vinding eller anden fordel. Det er ej heller nogen betingelse for strafansvar, at handlingen eller undladelsen har haft skadelige følger.

Med fremmed stat må ligestilles sammenslutninger af stater, f.eks. Den Europæiske Union.

§ 107

Den, som i fremmed magts eller organisations tjeneste eller til brug for personer, der virker i sådan tjeneste, udforsker eller giver meddelelse om forhold, som af hensyn til danske stats- eller samfundsinteresser skal holdes hemmelige, straffes, hvad enten meddelelsen er rigtig eller ej, for spionage med fængsel indtil 16 år.

Stk. 2. Såfremt det drejer sig om de i § 109 nævnte forhold, eller handlingen finder sted under krig eller besættelse, kan straffen stige indtil fængsel på livstid.

Forarbejder:

Indsat ved l. 225 7.6.1952.
Bet 1949 § 108, mot. 39-40.
RT 1949/50 A.7198.
RT 1951/52 B.259 og 265.

Litteratur:

Hurwitz: Sp. D. s. 23 f.
Vestergaard: Forbr. s. 233 ff.

Ved revisionen i 1952 blev § 105 i strl. 1930 delt op i § 107, der angår kvalificeret efterretningsvirksomhed, spionage, og § 108, anden ulovlig efterretningsvirksomhed.

Hvervgiveren kan være og vil typisk være en fremmed stats efterretnings-tjeneste. Men efter den nu gældende affattelse er det ingen betingelse for strafbarheden, at det godtgøres, at den, oplysningerne er bestemt for, står i en fremmed stats tjeneste; det er tilstrækkeligt at føre bevis for, at de er bestemt for en fremmed organisation. Forbindelse med en fremmed organisation, der ikke har tilknytning til nogen bestemt stat, eller hvis tilknytning til en bestemt stat ikke kan bevises, dækkes af formuleringen. I henseende til hvervgiveren er det ingen forskel mellem § 107 og § 108.

Derimod adskiller § 107 sig fra § 108 ved **genstanden** for efterretningsvirksomheden. Det er en betingelse for strafansvar efter § 107, at de emner,

der udforskes eller meddeles oplysninger om, skal holdes hemmelige, og at hemmeligholdelse er begrundet i danske stats- eller samfundsinteresser. Denne beskrivelse omfatter først og fremmest militære hemmeligheder og statshemmeligheder af den i § 109 omtalte beskaffenhed, men også hemmeligheder på et lavere klassifikationstrin vedrørende statens forbindelse med fremmede magter, økonomiske, handelspolitiske og forsyningsmæssige forhold. Det er ikke afgørende, om oplysningerne er klassificerede, men der skal være tale om forhold, som »skal holdes hemmelige« af hensyn til stats- eller samfundsinteresser (se tillige Vestergaard Forbr. s. 234 f.). Oplysninger vedrørende forbundsfællers forhold, der skal holdes hemmelige ikke alene af hensyn til vedkommende fremmede magt, men også af hensyn til danske statsinteresser, må antages at være indbefattet, jf. bemærkningerne til § 5 i l. 143 29.4.1955 om NATO-styrker, FT 1954-55 A.1688. Indeholder forholdet ikke nogen krænkelse af dansk interesse, kan det være strafbart efter § 108.

Efterretningsvirksomheden kan bestå i udforskning af de ovenfor omtalte forhold eller videregivelse af oplysninger herom. Om meddelelsen er rigtig eller urigtig, er uden betydning. Bestemmelsen er ikke begrænset til spionagevirksomhed, der foregår på dansk område. Også en enkeltstående meddelelse til brug for fremmed efterretningsvæsen falder ind under beskrivelsen.

Denne regel suppleres af § 29 i militær straffelov, der under væbnet konflikt også gælder for civile, jf. § 2.

Forbrydelsen **fuldbyrdes** ved udforskningen af, henholdsvis meddelelsen om, forhold, som skal holdes hemmelige. Der er med andre ord ingen krav om en opstået skade eller fare.

U 1959.718/1 Ø: Handelsrådgiver ved dansk ambassade i udlandet straffet efter § 107, stk. 1, ved at have udleveret hemmeligtstemplede dokumenter indeholdende skrivelser fra Udenrigsministeriet og en indberetning fra ambassaden til en agent for et fremmed efterretningsvæsen. Tillige dømt efter § 108. Se Henrik Stevnsborg i Mindeværdige retssager, 2002, s. 103 ff.

U 1960.896 H: Domfældelse efter § 107, stk. 1, ved udfærdigelse af tegninger over dansk fort (fh. 15), ved etablering af kontakt med fremmed efterretningsvæsen (fh. 12), ved at have opfordret befalingsmand til udfærdigelse af de nævnte tegninger og afleveret dem til en anden underagent (fh.

7) og ved opfordring til befalingsmand om at meddele oplysninger om militært udstyr mv. (fh. 9).

U 1980.421/1 H: Forsøg på spionage efter § 107, stk. 1 og 2, ved at have indrejst til og opholdt sig her i landet under falsk identitet og ved at have overtalt en dansk kvinde til at tage ansættelse i Udenrigsministeriet for at skaffe oplysninger derfra.

Supplerende bestemmelser:

§§ 108 (anden ulovlig efterretningsvirksomhed), 110 a (ulovlig fotografering mv. af militære anlæg) og 152 ff. (tavshedspligt)

§ 108

Den, som, uden at forholdet falder ind under § 107, i øvrigt foretager noget, hvorved fremmed efterretningstjeneste sættes i stand til eller hjælpes til umiddelbart eller middelbart at virke inden for den danske stats område, herunder samarbejde om at udøve påvirkningsvirksomhed med henblik på at påvirke beslutningstagning eller den almene meningsdannelse, straffes med fængsel indtil 6 år.

Stk. 2. Såfremt det drejer sig om efterretninger vedrørende militære anliggender, eller virksomheden finder sted under krig eller besættelse, kan straffen stige indtil fængsel i 12 år. Det samme gælder, hvis påvirkningsvirksomheden efter stk. 1 udøves i forbindelse med de valg og stemmeafgivelser, der er omfattet af § 116.

Forarbejder:

Strl. 1930 § 105.

Strl.bet. 1912 § 115, mot. 149.

Strl.bet. 1917 § 106, mot. 121.

Strl.bet. 1923 § 110, mot. 221.

RT 1924/25 A.3334 (§ 110).

Ændret ved l. 87 15.3.1939.

RT 1938/39 A.3770.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 109, mot. 40-41.

RT 1949/50 A.7198.

RT 1951/52 B.259 og 265.

Ændret ved l. 269 26.3.2019 (påvirkningsvirksomhed).

FT 2018-19 L 95.

Litteratur:

Krabbe s. 353 f.

Hurwitz: Sp. D. s. 25 f.

Vestergaard: Forbr. s. 236 ff.

Vestergaard: Meningsagenter, Kriminalistisk Instituts årbog 1992 s. 95 ff. og Påvirkningsagenter, J 1994.154 ff.

Hasselbalch U 2008 B.251 ff.

Andersen og Hasselbalch U 2019 B.195 ff.

Gerningsindholdet i **stk. 1** omfatter for det første den, som hjælper eller sætter en fremmed efterretningstjeneste i stand til at virke i Danmark, uden at forholdet er omfattet af § 107. Denne del af gerningsindholdet er uændret fra tiden før 2019-lovændringen og omfatter altså en række **andre former for efterretningsvirksomhed** end dem, der er omfattet af § 107. Omfattet er således spionage, som retter sig mod andre stater, men ikke direkte berører danske stats- eller samfundsinteresser og derfor falder uden for § 107. Den omfatter endvidere efterretningsvirksomhed, der retter sig mod danske interesser, men angår forhold, der ikke skal holdes hemmelige. Eksempler herpå fremgår af de nedenfor anførte domme. Den angår ikke blot overladelse af uklassificerede oplysninger af militær betydning eller tilsvarende oplysninger om samfundsøkonomiske eller andre statslige anliggender, men også infor-

mationer til brug for fremmed efterretningsvæsen vedrørende herværende enkeltpersoner eller grupper af personer, f.eks. fremmede, der har fået asyl her i landet. Bestemmelsen retter sig typisk imod den hemmelige, systematiske tilvejebringelse eller sammenstilling af oplysninger til brug for fremmed efterretningsvæsen, som kan være til fare for danske eller fremmede stats- eller samfundsinteresser eller herværende enkeltpersoners liv eller sikkerhed. Ordlyden rækker imidlertid videre og udelukker ikke, at ansvar kan pådrages for enkeltstående handlinger. Bestemmelsen omfatter efter ordlyden også andet end indsamling og videregivelse af oplysninger, forudsat at aktiviteten hjælper en efterretningstjeneste til at virke i Danmark. Det kan f.eks. være tilvejebringelse af dækadresser, falske identiteter o.l.

For det andet omfatter gerningsindholdet i stk. 1 **påvirkningsvirksomhed**, dvs. virksomhed der har til formål at få nogen til at mene noget bestemt eller foretage en bestemt handling (FT 2018-19 L 95, bemærk. til § 1, nr. 1). Den har to forgreninger, dels selve efterretningstjenestens *eget* virke i Danmark ved påvirkningsvirksomhed rettet mod beslutningstagen eller den almen meningsdannelse i Danmark eller udlandet, dels *samarbejde* med fremmed efterretningstjeneste om at virke i Danmark ved påvirkningsvirksomhed rettet mod beslutningstagning eller almen meningsdannelse i Danmark eller udlandet (FT 2018-19 L 95, pkt. 3.3.1). Det er ikke noget krav, at påvirkningsvirksomheden har haft den tilsigtede effekt. Med beslutningstagning menes såvel beslutninger i den offentlige som i den private sektor. Der er ikke nogen bagatelgrænse, men det er forudsat i forarbejderne, at en fremmed efterretningstjeneste ikke har interesse i at påvirke ubetydelige beslutninger (FT 2018-19 L 95, bemærk. til § 1, nr. 1). Den almen meningsdannelse kan f.eks. søges påvirket via pressen eller sociale medier, men påvirkning i en snævrere og nærmere bestemt personkreds, som f.eks. ved private sammenkomster, er ikke omfattet af 'almen meningsdannelse' (FT 2018-19 L 95, pkt. 3.3.2). I modsætning til første del af bestemmelsen i stk. 1 (jf. »hjælpes«), er det efter denne del af bestemmelsen, der vedrører påvirkningsvirksomhed, ikke tilstrækkeligt, at der alene ydes hjælp til en fremmed efterretningstjeneste. Der skal være tale om et 'samarbejde' vedrørende påvirkningsvirksomhed (evt. også indirekte ved samarbejde med en myndighed, virksomhed mv., der samarbejder med en fremmed efterretningstjeneste). Indikatorer på samarbejde kan være kontakt til eller modtagelse af materiale fra efterretningstjenesten eller koordineret påvirkningsvirksomhed. Der vil være tale om et samarbejde, hvis der foreligger en kontrakt, og der ydes betaling for samarbejdet, eller der består en form for afhængighed mellem gerningspersonen og efterretningstjenesten (FT 2018-19 L 95, pkt. 3.3.1). Påvirkningsvirksomhed er omfattet, selv om påvirkningen foregår ved i øvrigt lovlige virkemidler (f.eks. opslag

med et (ellers) lovligt indhold på sociale medier), hvis virksomheden sker i samarbejde med fremmed efterretningstjeneste.

I henvisningen til »den danske stats område« ligger den begrænsning, at spionage og påvirkningsvirksomhed mod fremmed stat kun er strafbar, hvis den finder sted på territoriet. Når efterretningsvirksomheden retter sig mod danske interesser, er det mere tvivlsomt, hvad henvisningen betyder. I U 1959.718 Ø er § 108 i lighed med § 107 anset for anvendelig i et tilfælde, hvor virksomheden fandt sted på fremmed territorium, men blev udøvet af en medarbejder ved en dansk ambassade. I disse tilfælde indeholder henvisningen antagelig et krav om, at det kildemateriale, som informationerne hidrører fra, eller det objekt, som udforskes, har tilknytning til dansk territorium. Den danske stats territorium omfatter efter § 108, stk. 1, også Grønland og Færøerne.

Bestemmelsen rammer ikke folkeretligt hjemlet diplomatisk (efterretnings-)virksomhed og eller ikke rent erhvervsmæssig eller sædvanlig journalistisk virksomhed (se bl.a. Andersen og Hasselbalch, U 2019 B.195 ff.). Det er nævnt i forarbejderne til 2019-ændringen, at kriminaliseringen af påvirkningsvirksomhed, jf. § 108, stk. 1, kan indebære indgreb omfattet af **EMRK art. 10**, stk. 1, men at straffjemlen skal anvendes inden for de grænser, der følger af EMRK (FT 2018-19 L 95, pkt. 4.2).

Såvel det uskarpt afgrænsede gerningsindhold som hensynet til EMRK gør kriminaliseringens rækkevidde uklar (se ligeledes Andersen og Hasselbalch, U 2019 B.195 ff. og høringsvar fra en række organisationer mv., se Retsudvalget 2018-19 L 95 Bilag 1 og 10). En rimelig afgrænsning må søges gennem **påtalereglen** i § 110 f eller ved indskrænkende fortolkning, jf. indledningen til kapitlet (se tillige Vestergaard Forbr. s. 238). Ifølge forarbejderne rejses i almindelighed ikke tiltale ved enkeltstående, mere tilfældige udtalelser til repræsentanter for fremmed efterretningstjeneste – hvilket for så vidt angår påvirkningsvirksomhed typisk også følger af, at kun et »samarbejde« er strafbart. Ved påvirkningsvirksomhed lægges vægt på, om virksomheden er egnet til at skade samfundsinteresser eller enkeltpersoners liv eller sikkerhed, og om det er kendeligt for den mistænkte (FT 2018-19 L 95, pkt. 3.3.8).

Den skærpede strafferamme i **stk. 2** kan anvendes på bl.a. påvirkningsvirksomhed, som er omfattet af stk. 1, hvis påvirkningen har indholdsmæssig og tidsmæssig sammenhæng med valget (dvs. hvis det sker efter valgets udskrivelse og f.eks. angår et tema i valgkampen eller valgets legitimitet).

For flere (ældre) domme se Komm. strl. II, s. 40.

U 1960.906 H: Udlevering med henblik på videregivelse til fremmed efterretnings-

væsen af bl.a. uklassificeret undervisningsmateriale for soldater hidrørende fra gerningspersonens militære tjenestested anset for strafbar efter § 108, stk. 2 (fh. 14). Til-

lige domfældelse for andre former for efterretningsvirksomhed.

U 1978.167 H: Fremskaffelse af oplysninger om militære og ikke-militære anliggender og salg af elektroniske komponenter og andet udstyr, som var belagt med embargo, til fremmed efterretningstvæsen.

U 1980.421 H: Fremskaffelse og videregivelse af uklassificerede og lavt klassificerede dokumenter og oplysninger fra Udenrigsministeriet. Tillige domfældelse for forsøg på § 107, stk. 1 og 2.

Delvis utrykt ØLD, 3. afd., af 2.5.1991 (U 1992.94 H): Indsamlet fra åbne kilder og

systematisk sammenstillet oplysninger om jødiske personer samt personer og firmaer med proisraelske holdninger og videregivet dele heraf til PFLP.

U 2002.936 Ø: Toldassistent gav i 1989 oplysninger til DDR's efterretningstjeneste om det danske toldvæsens struktur m.m.

Supplerende bestemmelser:

§ 107 (spionage), § 109 (kvalificeret krænkelse af tavshedspligt), § 110 a (fotografering mv. af militære anlæg), § 129 (uberegtiget offentlig meddelelse om valghandlinger mv.) og § 152 ff. (tavshedspligt)

§ 109

Den, som røber eller videregiver meddelelse om statens hemmelige underhandlinger, rådslagninger eller beslutninger i sager, hvorpå statens sikkerhed eller rettigheder i forhold til fremmede stater beror, eller som angår betydelige samfundsøkonomiske interesser over for udlandet, straffes med fængsel indtil 12 år.

Stk. 2. Foretages de nævnte handlinger uagtsomt, er straffen bøde eller fængsel indtil 3 år.

Ældre lovbestemmelser og forarbejder:

Strl. 1866 § 80.

Strl. 1930 § 130, stk. 1, nr. 1, jf. stk. 2.

Strl.bet. 1912 § 111, mot. 147.

Strl.bet. 1917 § 103, mot. 120-121.

Strl.bet. 1923 § 108, mot. 218-219.

RT 1924/25 A.333-34 (§ 108).

RT 1928/29 B.2173.

Ændret ved l. 225 7.6.1952.

Bet. 1949 § 110, mot. 41.

RT 1949/50 A.7198-99.

Ændret ved l. 433 31.5.2000

(Afskaffelse af hæftestraf, jf. § 31).

Ændret ved l. 218 31.3.2004

(Forenkling af strafferammer).

Litteratur:

Krabbe s. 350 f.

Hurwitz: Sp. D. s. 26 og 65 f.

Bestemmelsen viderefører med en mindre ændring reglen i strl. 1930 § 103, stk. 1, nr. 1, jf. stk. 2. Den beskriver en kvalificeret fremtrædelsesform af krænkelse af tavshedspligt i offentlig tjeneste og hverv, jf. § 152. Om tavshedspligt